

5. Варналій З. С. Економічна безпекологія в умовах глобалізаційних викликів і загроз. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 21 грудня 2020 р. - 21 січня 2021 р. Полтава: НУПП, 2021. С. 34-39.
6. Вдовічен В., Бабін І. Правова природа податкових повноважень органів місцевого самоврядування. Підприємництво, господарство і право. № 5. 2021. С. 151-155

*Рябцев Геннадій Леонідович,
доктор наук з державного
управління, професор,
професор Києво-Могилянської
школи врядування
імені Андрія Мелешевича,
головний консультант
Національного інституту
стратегічних досліджень*

ОЦІНКА МОЖЛИВОСТЕЙ ІНТЕГРАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РИНКІВ УКРАЇНИ ТА ЄС ПІД ЧАС ВІЙНИ І В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4156/>

Нормальне функціонування об'єктів енергозабезпечення є критично важливим для економіки України. Тому енергетична інфраструктура стала пріоритетною ціллю для збройних сил РФ. Масовані пуски балістичних і крилатих ракет, численні атаки безпілотних апаратів, за нестачі ефективних засобів протиповітряної й протиракетної оборони, призвели до враження основних об'єктів виробництва, перероблення, транспортування, розподілення і зберігання енергоресурсів. Виведено з ладу або пошкоджено обладнання на всіх без винятку ключових об'єктах регіональних систем Об'єднаної енергетичної системи (ОЕС) України. Пошкоджені всі високовольтні об'єкти систем розподілу й передачі. На тимчасово окупованих територіях і в зонах ведення бойових дій перебуває 35 % операційної потужності об'єктів електричної генерації, в тому числі найбільша в Європі Запорізька АЕС. Не працюють нафто- й газопереробні заводи, продукція яких забезпечувала 30 % внутрішнього споживання нафтопродуктів, зруйновані понад 30 об'єктів зберігання пального стратегічного рівня. Унаслідок блокування морських портів,

постачання нафтопродуктів здійснюється виключно через залізничні та автомобільні пункти пропуску на західному кордоні і дунайські річкові порти.

Виведення з ладу об'єктів енергетичної інфраструктури призвело до суттєвого обмеження постачань палива та енергії. Споживання скоротилося майже наполовину. За оперативною інформацією, в листопаді 2022 року знеструмленими залишалися близько 700 тис. абонентів, тоді як постачання газу було тимчасово припинене близько 230 тис. абонентів. У різних регіонах України періодично загострювалися проблеми з постачанням нафтопродуктів.

Загальні втрати електроенергетичного й нафтогазового секторів унаслідок воєнних дій, за оцінкою автора, становлять близько 600 млрд грн. Однак вони зростатимуть, оскільки змін у тактиці дій РФ не очікується, а наявних озброєнь вистачить на щонайменше шість масованих ракетних пусків.

З огляду на невизначену тривалість бойових дій, збереження ризику подальших руйнувань і втрати контролю України над інфраструктурними об'єктами, повна стабілізація ситуації в енергетичному секторі є неможливою, щонайменше до завершення війни.

Тому пріоритетними завданнями на короткострокову перспективу є:

- збереження цілісності ОЕС України та оперативне відновлення функціонування її об'єктів після кожної атаки;
- усунення територіального дисбалансу у виробництві та споживанні електричної й теплової енергії;
- відновлення постачання палива та енергії в райони зі зруйнованою інфраструктурою;
- розбудова резервних, зокрема міждержавних, та автономних мереж і систем, які можна буде задіяти в разі системної аварії;
- гарантування неперервного постачання енергоресурсів через західний кордон України в достатніх для споживачів обсягах;
- забезпечення надійного й безпечного функціонування працездатних енергетичних об'єктів.

Для реалізації цих завдань Україна потребує прискореної інтеграції з енергетичними ринками ЄС за такими напрямками:

- постачання обладнання для передачі й розподілу електричної енергії, передусім високовольтного, і виключно за запитами операторів і генеруючих компаній, для заміни пошкодженого внаслідок бойових дій;
- розширення пропускної спроможності міждержавних перетинів із Польщею, Румунією, Словаччиною, Угорщиною до, щонайменше, 2 ГВт, для підвищення надійності роботи ОЕС України;

- об'єднання ринку «на добу наперед» та внутрішньодобового ринку України з ринками Single Day-ahead Coupling (SDAC) і Single Intraday Coupling (SIDC) для отримання можливості експорту електричної енергії;
- постачання когенераційних установок, бензинових і дизельних генераторів, систем накопичення і зберігання енергії для гарантованого енергозабезпечення споживачів, передусім об'єктів критичної інфраструктури, у випадку системної аварії;
- гарантування фізичної безпеки Запорізької АЕС і повернення контролю, зокрема диспетчерського, над нею;
- забезпечення участі України в об'єднаному механізмі закупівлі газу [1];
- збільшення пропускної здатності залізничних та автомобільних пунктів пропуску на західному кордоні України, створення «зелених коридорів» для енергетичного обладнання й нафтопродуктів;
- укладення договорів з європейськими виробниками з перероблення на давальницьких умовах щонайменше 2 млн т нафти, видобутої в Україні;
- укладення договорів резервування нафтопродуктів із європейськими виробниками з використанням потужностей зберігання, розташованих на території європейських держав поблизу державного кордону з Україною.

У повоєнний період має бути сформована спроможність держави в технічно надійний і безпечний, економічно ефективний та екологічно прийнятний спосіб задовольняти потреби суспільства в енергоресурсах, забезпечувати стає функціонування економіки в нормальних і кризових умовах і захищати національні інтереси незалежно від зовнішніх і внутрішніх впливів [2, с. 13]. Важливим при цьому є дотримання основних принципів державної політики, визначених у праці [3, с. 69-70], із наданням пріоритету гарантуванню енергетичної безпеки [4], а також економічній доцільності і швидкості впровадження ринкових рішень [5, с. 14].

Ключовими можливостями повоєнного періоду є:

- реалізація експортного потенціалу української атомної енергетики;
- використання української газотранспортної системи й підземних сховищ газу;
- розвиток розподіленої генерації енергії, передусім відновлюваних джерел, із виробництвом обладнання для неї в Україні;
- виробництво та експорт водню, зокрема «зеленого» й «рожевого»;
- спільне використання ресурсної бази, передусім вуглеводневої, зокрема на шельфі Чорного моря;

– залучення експертизи й технологій розвідки й розроблення важковидобувних і шельфових вуглеводнів;

– створення повного циклу виробництва систем зберігання енергії.

«Повна» інтеграція енергетичних ринків України та ЄС потребуватиме співпраці за такими напрямками.

1. Розвиток розподіленої генерації енергії, передусім відновлюваних джерел. Забезпечення збалансованості розвитку систем енергозабезпечення з урахуванням нерівномірності графіка споживання та роботи окремих виробників енергії. Розвиток спроможності територіальних громад щодо самозабезпечення за умов порушення функціонування загальнодержавних систем енергопостачання.

2. Набуття повноправного членства в ENTSO-E, відновлення експортних операцій і пропускну здатності міждержавних перетинів до 7,5 ГВт.

3. Набуття повноправного членства в ENTSO-G; перегляд принципу застосування мережевих кодексів ЄС на кордоні ЄС – Україна для глибшої інтеграції; створення додаткових потужностей для транспортування газу з ЄС в Україну та підписання додаткових угод про взаємодію в частині забезпечення безпеки постачання в регіоні. При цьому доцільно забезпечити:

– використання вільних потужностей LNG-терміналів у Польщі, Італії, Хорватії, Греції для накопичення резервів газу в підземних сховищах (ПСГ) України для забезпечення потреб регіону у зимовий період;

– створення в українських сховищах спільного страхового запасу газу, що використовуватиметься на заздалегідь визначених умовах у разі виникнення нестачі, значних коливань цін чи надзвичайних ситуаціях;

– розширення потужності інтерконекторів між LNG-терміналами та українськими ПСГ зі створенням спеціальних тарифних продуктів для транспортування газу від терміналів до сховищ і від сховищ до споживачів.

4. Збільшення видобутку вуглеводнів в Україні, зокрема завдяки застосуванню технологій горизонтального буріння. Видобуток вуглеводнів з колекторів нетрадиційного типу, низькопроникних горизонтів і морського шельфу. Впровадження багатостадійного гідравлічного розриву пласта.

5. Формування висококонкурентного й відкритого ринку нафтопродуктів; відновлення внутрішнього виробництва автомобільного, авіаційного й суднового палива; створення страхового запасу нафти й нафтопродуктів, що використовуватиметься на заздалегідь визначених умовах у разі виникнення нестачі, значних коливань цін чи надзвичайних ситуаціях.

6. Модернізація системи магістральних трубопроводів «Дружба» (південна гілка) і побудова інтерконекторів із метою диверсифікації постачань нафтової сировини в Україну та ЄС, зокрема добудова нафтопроводу Одеса – Броди до Адамової Застави (Польща) для роботи у двосторонньому режимі.

7. Комплексна соціально-економічна трансформація вугільних регіонів і мономіст із вирішенням проблем, що виникають внаслідок зменшення видобутку вугілля, поступового закриття неперспективних і небезпечних вугільних шахт та їхнього виведення з експлуатації.

8. Участь України в реалізації плану RePowerEU, зокрема в частині виробництва та експорту «зеленого» і «рожевого» водню щорічно, шляхом розбудови «водневого кластеру» в Запорізькій і Дніпропетровській областях.

Література:

1. REPowerEU: affordable, secure and sustainable energy for Europe / European Commission website. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en (дата звернення: 12.12.2022).
2. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналіт. доп. ; за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2020. 178 с.
3. Рябцев Г. Л. Пріоритети сучасної енергетичної політики. *Шістдесят сьомі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки* : матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф. (м. Львів, Україна – м. Переворськ, Польща, 28-29 лип. 2022 р.) / [редкол. : О. Патряк та ін.] ; ГО “Наукова спільнота”; WSSG w Przeworsku. Львів : ФОП Шпак В.Б. С. 68-72.
4. Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 04 сер. 2021 р. № 907-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-energetichn-a907r> (дата звернення: 12.12.2022).
5. Проект Плану відновлення України: Матеріали робочої групи «Енергетична безпека» / Національна рада з відновлення України від наслідків війни. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/energy-security.pdf> (дата звернення: 12.12.2022).